

Yhdysvaltalaisen vapaaehtoistyön mahdollisuudet ja ongelmat nuorten voimaantumisen näkökulmasta

Nina Eliasoph: Making Volunteers. Civic Life after Welfare's End. Princeton University Press, Princeton & Oxford 2011, 308 s. ISBN: 978-0-691-14709-3

Sosiologian professori Nina Eliasoph käsittelee kirjassaan *Making Volunteers* yhdysvaltalaisen vapaaehtoisorganisaatioiden arkea ja ongelmia. Hän lähestyy vapaaehtoistyötä ja niin sanottuja voimaantumishankkeita (empowerment projects) etnografisen tutkimuksen kautta. Eliasoph on kerännyt tutkimuksen aineiston toimimalla itse vapaaehtoisena nuorisotyön parissa toimivissa empowerment-projekteissa Snowy Prairieksi kutsumassaan kaupungissa. Eliasophin tutkimat projektit ovat keskittyneet kahdenlaiseen kansalaistoiminnan kehittämiseen: aikuisten vapaaehtoistyöhön nuorten parissa sekä nuorten omaan vapaaehtoistyöhön yhteisössään. Projektien nuorten kansalaistointi perustuu vähäosaisten ja parempiosaisten nuorten yhteiseen vapaaehtoistyöhön. Ideana on voimaannuttaa nuoret toimimaan itsensä ja yhteisönsä hyväksi ja kouluttaa heistä ”tulevaisuuden johtajia” yhteisössään.

Eliasoph on jakanut kirjan kolmeen osaan, joista jokainen kuvaa eri näkökulmasta yhteisönrakentamisen, ruohonjuuritasoisen kansalaistoiminnan ja monikulttuurisuuden ongelmia tuoden esille yleisien aatteiden ja käytännön työn

ristiriidat. Ensimmäisessä osassa Eliasoph käsittelee osallistumisen problematiikkaa nuoriso-ohjelmissä. Voimaantumishankkeiden tavoitteena on muodostaa erilaisista lähtökohdista tuleville nuorille tasa-arvoinen tila osallistua ja oppia kansalaistoiminnan periaatteita. Kuitenkin tämä tavoite on jo lähtökohtaisesti ongelmallinen, koska sekä nuoret itse että heidän kanssaan työskentelevät aikuiset asettavat erilaiset lähtökohdat nuorten toiminnalle riippuen heidän taustoistaan. Toista ryhmää kohdellaan avuntarpeessa olevana, ja he ovat itsekin omaksuneet roolinsa ongelmanuorina, kun taas parempiosaiset nuoret tulevat projekteihin ”auttamaan” ja toisaalta keräämään lisäpisteitä yliopistohakemuksiinsa. Asetelmaa hankaloittaa myös nuorten etnisen taustan kietoutuminen taloudellisiin ja sosiaalisiin ongelmiin. Sen sijaan, että tästä epätasa-arvoisesta suhteesta keskusteltaisiin, ja se otettaisiin huomioon itse vapaaehtoistyössä ja sen suunnittelussa, epäkohdat piilotetaan poliittisen korrektiuden ja ”kaikki tasavertaisia” -retoriikan taakse. Koska voimaantumishankkeiden missiona on auttaa autettavia auttamaan itseään, ne käyttävät voimaantumis-

mispuhetta, joka perustuu ”futuurin perfektiin” eli kaikki muuttuu paremmaksi -ajatukseen, puuttumatta nuorten tähänhetkisiin todellisiin ongelmiin. Eliasophin mukaan hänen tutkimissaan projekteissa vallitseekin politiikan ja poliittisen puheen välttely, joka johtaa sosiaalisten ongelmien vähättelyyn tai luonnollistamiseen niiden ratkaisemisen sijaan.

Kirjan toisessa osassa Eliasoph nostaa esille empowerment-projektin tavoitteen luoda intiimi ja turvallinen tila erilaisista lähtökohdista tuleville nuorille. Suurin ongelma organisaatiossa on kuitenkin Eliasophin mukaan aikuisten vapaaehtoisten suuri vaihtuvuus ja liian pieni ajallinen panostus. Aikuiset etsivät helppoa tapaa auttaa ja tuntea itsensä tärkeäksi, ja näin ollen he useimmiten eivät halua olla tekemisissä nuorten todellisten ongelmien kanssa. Monet nuorista tarvitsisivat todellista apua esimerkiksi kotitehtävien teossa, mutta pitkäaikaisen tukihenkilön puute ja aikuisten ajatus ”bondaamisesta” hauskanpidon kautta aiheuttavat Eliasophin mukaan enemmän harmia kuin hyvää autettaville nuorille. Ainoastaan pitkäaikaiset projektityöntekijät kykenevät luomaan luotta-

muksellisen suhteen nuoriin, koska he oppivat tuntemaan nuoret ja heidän taustansa. Koska yleinen voimaantumispuhe painottaa positiivisuutta ja hyvää mieltä, ei nuoria tai aikuisia kannusteta jatkamaan ahdistavia kokemuksiaan, vaan nämä ongelmat hiljennetään. Nuoria kohdellaan tasapäistävästi ottamatta huomioon heidän kulttuurista erityisyyttään, joka saattaa aiheuttaa nuorissa enemmän ahdistusta kuin tasavertaisuuden tunnetta.

Kirjan kolmannessa osassa Eliasoph tuo erityisen mielenkiintoisesti ja rohkeasti esille voimaantumiprojektien ongelmia kulttuurin ja rodun näkökulmasta. Projektit hehkuttavat rahoitushakemuksissaan tuovansa yhteen nuoria eri taustoista ja opettavansa suvaitsevaisuutta ja ymmärrystä eri kulttuureja kohtaan. Kuitenkin esimerkiksi keskustelu rasismista jää hyvin pinnalliseksi, koska nuorten etnisyydestä ja kulttuurista ei puhuta avoimesti ja rakentavasti, vaan etnisistä eroista puhuminen koetaan vaikeana. Toisaalta projektien tavoitteena on auttaa nuoria olemaan ylpeitä omasta kulttuuritaustastaan. Nämä kaksi tavoitetta ovat mahdottomia saavuttaa samanaikaisesti toisen yrittäessä tasoittaa eroja ja toisen korostaessa niitä. Voimaantumispuhe ja poliittinen korrektiivisuus eivät jätä tilaa kulttuurien ”negatiivisista” puolista keskustelulle, vaan kulttuurit ”puhdistetaan” vaikeista asioista, kuten esimerkiksi naisten ja miesten epätasa-arvoisesta kohtelusta. Toiminnan ajatuksena onkin valita kulttuurista voimaantumispuheen ihanteet, tasearvo ja avoimuus, ja unohtaa loput. Näin ”puhdistetut” kulttuurit onkin tasapäistetty yhdeksi ja

samaksi. Kuitenkin Eliasophin mukaan nuoret eri taustoista pysyivät hyvin tiiviisti omissa porukoissaan, eivätkä he jakaneet elämäkokemuksiaan muiden kanssa. Monimuotoisuuden ”juhlistaminen” jää näin juhlapuheisiin ja perinnettanssiesityksiin ja muuttuu eräänlaiseksi näyteikkunamonimuotoisuudeksi rahoituksen takaamiseksi.

Voimaantuminen ja voimaantumispuhe nousivat alun perin esille radikaaleina ja vapauttavina ideoina, jotka otettiin nopeasti mukaan monenlaiseen järjestötoimintaan. Eliasophin mukaan niistä on tullut olennainen osa uusliberaalia hallintaa. Mantra voimaantumisesta kansalaistoiminnan kautta ja monimuotoisuuden arvostaminen ovat nykyään välttämättömiä lauseita järjestöjen rahoitushakemuksissa. Eliasoph varoittaa, että nämä utopistiset ideat voivat muuttua harmilliseksi, jos niitä käytetään vain korulauseina ilman, että niiden merkityksiä pohditaan sen syvemmin. Eliasoph kuitenkin myös huomauttaa, että vaikka voimaantumispuheen tavoitteet eivät suoranaisesti toteudu, projektin osallistujat oppivat tärkeitä kansalaistaitoja, kuten järjestösektorin ja rahoitusmekanismien loppumattoman byrokraatian hallintaa. Toiminta monikulttuurisessa järjestössä opettaa heille myös tärkeän taidon keskustella erilaisten ihmisten kanssa ja tavan löytää yhteinen sävel, vaikkakin hyvin pinnallisesti ”small talkin” kautta. Nuoret oppivat myös välttelemään poliittista keskustelua ja siitä aiheutuvia mahdollisia epämuokavuuden ja konfliktin tiloja.

Vaikka nämä taidot auttavatkin nuoria pärjäämään uusliberalistisessa Amerikassa, ne eivät

vastaa voimaantumispuheen tavoitteita itsehallinnasta, avoimuudesta ja suvaitsevaisuudesta. Tärkeimpänä konkreettisena epäonnistumisena Eliasoph mainitsee projektien vapaaehtoisten vaihtuvuuden ja tästä nuorille aiheutuvan luottamuspuulan ja hämmennyksen. Vaikka ajatuksena turvallisen aikuisen apu on hyvä, luottamuksellisen suhteen luominen vaatii enemmän kuin kaksi tuntia viikossa kolmen viikon ajan. Poliitiikan välttely ja poliittinen korrektiivisuus puolestaan aiheuttavat tilanteen, jossa projekti itse asiassa jättää huomiotta ne materiaaliset olosuhteet, jotka alun perin loivat tarpeen koko voimaantumiprojektin aloittamiselle.

Eliasoph esittää kirjansa lopussa käytännön suosituksia, joilla paikallisyhteisöjen kansalaiset voidaan voimauttaa. Nämä ehdotukset nousevat edellä esitellyistä ongelmista ja pitävät sisällään rahoituksen ja ihmissuhteiden jatkuvuuden, mutta myös rehellisen ja avoimen keskusteluilmapiiirin vaikeistakin asioista, joihin projekti pyrkii vaikuttamaan. Eliasophin mukaan voimaantumiprojektit voivat toimia ylhäältä alas kuten Snowy Prairieksi kutsumassaan kaupungissa, mutta tällöin ne eivät voi yrittää matkia vapaaehtoisjärjestöjä, vaan niiden tulee luoda toiminnalleen ja osallistujilleen selkeät säännöt ja roolit sekä antaa paljon aikaa. Tällöin projekteilla on mahdollisuus voimaannuttaa eli luoda kansalaisista oman yhteisönsä eksperttejä, mutta myös epäonnistumisen riski kasvaa, kun asioihin puututaan syvemmin, eikä vain pinnallisesti voimaantumishokeman kautta.

Eliasophin oivaltava etnografinen analyysi pureutuu syvälle va-

paaehtoistoiminnan arkeen. Se tuo esille vapaaehtoistoiminnan ongelmallisuuden ja ajoittain raadollisen kamppailun rahoittajien odotusten ja avuntarpeessa olevan yhteisön todellisten tarpeiden ristipaineessa. Eliasophin humoris-

tinen ja helposti lähestyttävä ote tuovat kansalaisjärjestöjen toimijat ja moniulotteiset ongelmat lähelle lukijaa. Empowerment-puhe on kasvavassa määrin osa myös suomalaista järjestötoimintaa. Eliasophin kriittinen kuvaus an-

taakin paljon ajateltavaa niin vapaaehtoistoiminnasta ja yhteisöllisyydestä kiinnostuneille tutkijoille kuin kansalaisjärjestötyöntekijöillekin.

Laura Lyytikäinen